

Motion till riksdagen 2020/21:2922

av Rickard Nordin m.fl. (C)

Ledarskap för klimat och grön omställning

Sammanfattning

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Klimatet kan räddas. Det är inte för sent. Tekniska innovationer och lösningar som förmår minska utsläppen står till förfogande, men det krävs i många fall en djärv och offensiv klimatpolitik för att för att de ska konkurrera ut klimatbovarna i ett initialt skede. Klimatet räddas inte genom att stoppa tillväxten och blicka bakåt. Det är inte genom att förkasta allt det goda som människans uppfinningsrikedom och tillväxten har gett oss som vi minskar utsläppen. Tvärtom är det just genom den mänskliga uppfinningsrikedomen och en grön tillväxt som vi klarar klimatomställningen. Vår teknik och smarta lösningar kan bidra till jobb och tillväxt här, samtidigt som det ger minskade utsläpp i omvärlden.

Men vi kan inte ensamt lösa de globala klimathoten. Sverige kan och ska vara pådrivande i det internationella klimatarbetet. Vi ska bidra till ambitiösa globala klimatavtal. Vi ska arbeta för att EU:s klimatpolitik implementeras så att samtliga medlemsstater är klimatneutrala senast 2050. Då krävs tydliga och effektiva styrmedel istället för tomma planer. Det som släpper ut och smutsar ner ska fasas ut. Det förnybara och gröna måste gynnas. Så kan vi skapa en hållbar grön tillväxt som förenar ekonomisk utveckling och minskad klimatpåverkan. Så kan Sverige gå före, visa vägen och bli ett klimatföredöme för resten av världen.

Ett bättre klimat går hand i hand med ekonomisk utveckling och tillväxt. Med gröna jobb och företag skapas lösningar och resurser för att satsa på klimatåtgärder. Det förutsätter en klimatpolitik där globalt klimatansvar kombineras med lokalt miljöarbete. Det förutsätter också en närodlad klimatpolitik som tar hänsyn till att förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet och som ger människor, företag och kommuner redskapen att bidra till ett mer hållbart Sverige. Hållbarhetsarbetet kräver politiskt ledarskap, men vi alla bär också på ett eget ansvar där våra beteenden och val kan göra skillnad. I Centerpartiets gröna och liberala politik litar vi på människors förmåga att ta eget ansvar för sina val. Vi vill att kostnader för klimatpåverkan blir högre och framgår tydligare så att det blir lätt att göra rätt i vardagen.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sträva efter ett skyndsamt genomförande av EU:s uppdaterade klimatmål inom ramen för den gröna givnen och stärka det internationella klimatarbetet för att nå Agenda 2030:s och Parisavtalets mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den gröna givnen ska främja tillväxt i kombination med utsläppsminskning med mål om klimatneutralitet i EU som helhet såväl som i varje enskilt medlemsland senast 2050 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klimatmålen i Sverige och EU bör skärpas ytterligare och att det långsiktiga målet bör vara att nå klimatneutralitet i EU som helhet såväl som i varje enskilt medlemsland 2040 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett föregångsland såväl som att utöva klimatdiplomati i det globala, europeiska och regionala klimatarbetet och främja regelverk på alla nivåer för att ekonomiska styrmedel effektivt ska kunna användas för minskad klimatpåverkan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Sveriges klimatanpassningsarbete genom en tydligare ansvarsfördelning mellan styρνivåerna samt att den nationella strategin kontinuerligt bör anpassas utefter förändrat kunskapsläge och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa och bredda EU:s utsläppshandelssystem genom att inkludera fler sektorer och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett bonussystem för minusutsläpp inom EU ETS och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att investeringar i klimateffektiv teknik bör underlättas och vill se mål om export av klimatsmart teknologi och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utlysa innovationstävlingar för att driva utveckling på områden med mindre kommersiell kraft och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utfasning av subventioner till fossila bränslen är en förutsättning för att nå klimatmålen och vill att man överväger en snabb utfasning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att efterlevnad av transportsektorns utsläppsminskningsmål till 2030 kräver ett brett spektrum av resultatnriktade politiska incitament för att främja ökad användning av klimateffektiva biodrivmedel, utökad elektrifiering och mer effektiva transportlösningar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda arbetet med såväl elektrifiering av samhället samt ökad inhemsk produktion av biodrivmedel vilket också ökar svensk motståndskraft och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlig verksamhet ska gå före i klimatomställningen genom att se över hur alla fordon som staten, landstingen, regionerna och kommunerna köper in eller leasar ska vara miljöbilar eller framdrivas av förnybara bränslen från 2021 och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att energideklaration ska införas på personbilar vid nybilsförsäljning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur fordonsskatten för personbilar som differentieras efter koldioxidutsläpp och transporteffektivitet kan göra sig gällande också för tunga fordon och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vi bättre kan tillvarata den outnyttjade potentialen till inhemsk produktion av biodrivmedel med hög klimatnytta samt anta ett långsiktigt mål om att bli nettoexportör och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i EU ska verka för att höginblandade biodrivmedel ska få permanent skattebefrielse inom ramen för översynen av nuvarande regelverk och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det finns behov av beredskapslagring också av fossilfria drivmedel och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha ett helt förnybart energisystem 2040 och vill se en integrerad strategi som inkluderar mellan- och långsiktig energilagring samt nätbalansering och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vätgasens potential att bidra till samhällsekonomiska fördelar såsom utsläppsminskningar såväl som att möjliggöra ett förnybart energisystem och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ellagen och elnätregleringen bör ses över för att underlätta för ny teknik och nya affärsmodeller samt att timmätning införs för samtliga kunder i det svenska elsystemet senast 2025 och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att bygga ut överföringskapacitet och satsningar på småskalig och förnybar energiproduktion, smarta elnät, ökad användarflexibilitet och energilagring och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till en mer flexibel elskatt som varierar beroende på efterfrågan för att minska belastningen på elnätet när efterfrågan på el är som störst och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att bort skatten för egenanvändning av solel för att stärka incitamenten och möjligheterna för att producera solel samt underlätta möjlighet att flytta el mellan fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i stället för att totalförbjuda solceller ställa krav på teknik såsom icke störningsfria optimerare och tillkännager detta för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över tillgången till reservgeneratorer, vilka bidrar till ett mer flexibelt energisystem, och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra förutsättningarna för mikroproduktion av förnybar el genom att förtydliga att egenproducerad förnybar el i andelsägd mikroproduktionsanläggning ska vara fräntagen energiskatt samt överväga slopat inmatningsabonnemang för nettoproducenter och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna, utveckla och stärka lönsamheten för vattenkraften och dess viktiga roll i ett helt förnybart energisystem genom minskat regelkrångel, respekt för äganderätt samt effektiva och proportionerliga miljöåtgärder med rimliga kostnader och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge Svenska kraftnät i uppdrag att omgående återstarta byggandet av en tredje elkabel till Gotland, i ljuset av Svenska kraftnäts rapport, för att säkerställa öns elförsörjning och skapa förutsättningar för omställning till ett klimatsmart samhälle och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett lägsta golv för miljö och klimat, motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav, införs för all statlig upphandling samt att mål införs för att öka andelen upphandlingar som ställer ytterligare krav på klimat och miljö och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera energideklarationer för byggnader för att säkerställa att de är ändamålsenliga och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att livsmedel också ska omfattas av en obligatorisk klimatmärkning som på ett enkelt sätt visar produktens klimatavtryck och tillkännager detta för regeringen.

Ledarskap för klimatet

Effekterna av klimatförändringarna drabbar hela mänskligheten, natur, djurliv och alla aspekter av våra samhällen med fler extrema väderhändelser och naturkatastrofer. Torka, översvämningar och hunger tvingar människor runt om i världen att fly från sina hem. Stora delar av Sverige har de senaste åren drabbats av svår torka och enorma skogsbränder som förstör ofattbara mänskliga och ekonomiska värden. Parisavtalet syftar till att begränsa temperaturhöjningarna till max två grader och helst 1,5 grader. Läget är dock allvarligt. Även om den globala medeltemperaturökningen begränsas till under två grader kommer klimatförändringarna ha stor påverkan, eftersom Sveriges temperatur väntas stiga mer än det globala genomsnittet. Detta leder till mer ofta återkommande extremväder såsom värmeböljor och skyfall med ökad risk för översvämningar, ras, erosion och förhöjda havsnivåer.

Detta kräver att vi rustar vårt samhälle. Klimatanpassningsåtgärder får aldrig kompensera för bristande ambitioner att i första hand minska utsläppen. Men det är viktigt att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Den nationella klimatanpassningsstrategin bör därför uppdateras kontinuerligt allteftersom kunskapsläget om

klimatförändringarna ökar. Eftersom kunskap om rådande klimatiförändringar samt dess konsekvenser ligger till grund för klimatanpassningsarbetet vill Centerpartiet se att tillräckligt med stöd ges till ansvariga instanser till forskning, samordning och utvärdering av arbetet med klimatanpassning.

Sveriges nationella strategi för klimatanpassning är i stor del decentraliserad, vilket är nödvändigt i ett land med stora lokala skillnader och utmaningar. Men ansvarsrollerna behöver förtydligas för att ge möjlighet till ansvarsutkrävande. Centerpartiet vill också stärka möjlighet för områden med liknande utmaningar att utbyta bästa praxis. Därtill vill vi att den nationella strategin i högre grad bejakar en helhetssyn som saknas idag, för att se till att klimatanpassningsåtgärder inte på ett oskäligt sätt ökar Sveriges totala utsläpp.

Även i andra delar av världen uppstår stora problem i klimatiförändringarnas spår. Svältkatastrofer till följd av långdragen torka, människor som tvingas lämna sina hem på grund av havsnivåhöjningar, extrema nederbörds mängder som får kostsamma konsekvenser i stadsmiljö. I de länder där människor i hög grad är beroende av naturresurser för sin försörjningsförmåga har klimatiförändringarna som störst negativ effekt. I många fall har klimatiförändringarnas följder större negativa effekter på kvinnor än män. Därtill leder ojämnt deltagande i beslutsprocesser till att kvinnor inte kan vara med och bestämma om de aspekter som har stor påverkan på deras liv. Centerpartiet ser kvinnors roll som otroligt viktig i kampen mot klimatiförändringarna. Vi vill därför stärka kvinnligt entreprenörskap och äganderätt, samtidigt som vi vill se jämnt deltagande i beslutsprocesser. Arbetet mot klimatiförändringarna, såväl nationellt som internationellt ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv.

För att nå Sveriges klimatmål om netto-nollutsläpp till 2045 som sju partier enades om i Miljömålsberedningens klimatbetänkande krävs ett nytt ledarskap i klimatpolitiken och politik som främjar förnybar energi, minskar utsläppen från transporterna och åter gör Sverige till en ledande kraft i EU och det globala klimatarbetet. Sverige har unika möjligheter att vara både ledare och vinnare i den globala omställningen. Med naturresurser som skog och åkermark kan en ekonomi med bas i det förnybara ge Sverige fortsatt tillväxt och utveckling. Sverige har många både små och stora företag som ligger i framkant när det gäller att utveckla ny miljöteknik och hitta nya affärsmodeller i den gröna omställningen. Men för att Sverige ska kunna ta tillvara på den potential som finns krävs en politik som främjar innovation och företagande.

På samma sätt som företagande och innovation kommer ur enskildas egna drivkrafter varken kan eller behöver politiken lagstifta fram engagemang för hållbarhet, miljö och klimat. Politiken ska vara möjliggörande, underlätta idéer, innovation och investeringar och röja hinder för den omställning som redan pågår. Regler och skatter ska därför utformas så att det är lönsamt att vara miljö- och klimatsmart och utveckla varor och tjänster som minskar miljöpåverkan och resursförbrukning.

Sverige har legat långt fram i omställningen till klimatsmart och förnybart. Under åren 2006–2014, när Centerpartiet styrde miljöpolitiken, minskade utsläppen med nästan 20 procent samtidigt som BNP ökade. Den trenden har tyvärr brutits. Under en längre period, 2015–2017, har utsläppen minskat med mindre än en procent per år. För att Sverige ska fortsätta att vara en stark kraft i den hållbara omställningen krävs ett nytt ledarskap för miljö och klimat med en politik som med effektiva verktyg förenar ekonomisk tillväxt med minskade utsläpp och mindre miljöpåverkan.

Ledarskap i EU och internationellt

Klimatet känner inga nationsgränser och effektiva svar på de utmaningar vi står inför behöver därför vara internationella. Det krävs ett starkt globalt klimatarbete och när andra länder vacklar behöver Sveriges och EU:s röst vara tydlig. Genom att i praktiken visa att ekonomisk tillväxt och utsläppsminskningar går att förena samtidigt som vi skapar jobb, kan Sverige visa ledarskap internationellt. Sverige är och ska förbli ett föregångsland, samtidigt som vi också bör ta en aktiv roll och utöva klimatdiplomati i internationella sammanhang. Däremot kan Sverige inte ensamt möta klimat- och hållbarhetsutmaningarna. Eftersom Sveriges utsläpp är små i ett globalt perspektiv är det viktigt att vara pådrivande regionalt, i EU och internationellt. För att nå målen i Parisavtalet krävs snabbare minskning av utsläppen än vad vi ser idag och mer kraftfulla åtgärder. Det är centralt att utsläpp av koldioxid prissätts effektivt och de positiva erfarenheterna från koldioxidskatter, utsläppshandel och minskade fossilsubventioner ska spridas och utvecklas internationellt.

Inte minst måste Sverige ligga på för att se till att EU uppfyller sina åtaganden i Parisavtalet och Agenda 2030 och vara drivande för att de stärkta klimatmålen efterlevs och implementeras så att varje enskilt medlemsland når klimatneutralitet senast 2050. Centerpartiet vill ytterligare höja ambitionen för EU:s klimatarbete och driver

att vi ska uppnå nettonollutsläpp till 2040 på både svensk och europeisk nivå, samt att delmålen för 2030 anpassas i linje med detta.

Den Gröna Givens som presenterades i början av 2020 har potential att bidra till en omställning mot ett mer klimatsmart, resurs- och energieffektivt EU där utsläppen är frikopplade från den ekonomiska tillväxten. Den stärker klimatmålen till 2030 och syftar till att påskynda utsläppsminskningstakten av växthusgaser i EU. För att lyckas förutsätts en effektiv implementering i medlemsländerna av den lagstiftning som kommer att presenteras eller revideras till följd av ambitionshöjningarna. Centerpartiet vill att alla länder ska bidra till måluppfyllnad och vill därför se bindande nationella klimat- och energimål för EU:s medlemsländer. Det behövs skarpa ekonomiska sanktioner så att länderna tar målen på allvar. Det måste få så kännbara konsekvenser för ett EU-land att inte uppfylla målen, att det är bättre att investera i den gröna omställningen än att låta bli. För Centerpartiet är det viktigt att de nya eller reviderade lagförslagen vilar på robusta konsekvensanalyser och oberoende, vetenskapliga kalkyler som samtidigt respekterar att en effektiv omställning kan se olik ut i respektive medlemsland.

Lite mer än hälften av EU:s utsläpp faller i dag utanför handeln med utsläppsrätter såsom exempelvis transporter, byggnader och jordbruk. Medlemsländerna har istället bindande mål för att minska utsläppen i dessa sektorer. Därför är det viktigt att medlemsländerna kan använda effektiva ekonomiska styrmedel för att nå dessa mål och att EU:s klimatambitioner inte motarbetas av stelbenta statsstödsregler eller skatteregler.

Sveriges klimatskatter har historiskt utgått principiellt från att koldioxidskatt endast belastar energi från fossil kol och inte åläggs förnybara bränslen. Detta är en princip som är grundläggande för Centerpartiet och vi anser att det är viktigt att EU inte begränsar vår möjlighet att tillämpa detta verktyg. Centerpartiet anser att politiken inte bör värdera olika råvaror och dess lämplighet för biodrivmedelsproduktion utan istället låta teknikneutralitet och klimateffektivitet vara centralt när styrmedel utformas. Centerpartiet vill att Sverige ska vara drivande för att den aviserade översynen av statsstödsreglerna ska formuleras på ett sätt så att svenska skattelättnader till

höginblandade biodrivmedel permanentas och att lagstiftning ses över för att beskatta energiinnehåll snarare än volym. Det skapar välbehövlig förutsägbarhet i politiken och håller nere priserna på klimateffektiva drivmedel vid pumpen.

Subventionerna till fossila bränslen i EU beräknas till mellan 39 och 200 miljarder euro per år, vilket inte bara sätter prissignalerna ur spel utan också är långt mycket mer än det som satsas på den gröna omställningen. Det är inte rimligt. Vi måste både skrota subventionerna och öka satsningarna på förnybart för att EU:s åtaganden i Parisavtalet ska kunna nås.

EU:s främsta klimatverktyg måste bli mer kraftfullt

EU:s främsta klimatverktyg, handeln med utsläppsrätter (EU ETS) har under de senaste åren förbättrats. Ytterligare skärpningar krävs dock för att det ska bli ett modernt och effektivt verktyg för att nå klimatmålen i Parisavtalet. Prissignalen behöver stärkas så att den driver fram investeringar i utsläppssnål teknik. Genom att skärpa taket för hur många utsläppsrätter som delas ut varje år, successivt minska överskottet på utsläppsrätter och införa ett prisgolv skapas större förutsägbarhet för industrin som vet vilket minimipris de har att förhålla sig till. Dessutom ger det drivkraft för att agera och investera tidigt i utsläppssnål teknik.

För att fler ska betala kostnaderna för sin klimatpåverkan kommer Centerpartiet vara drivande för att systemet utvidgas till fler sektorer, till exempel genom att även omfatta sjöfarten och den internationella flygtrafiken till och från EU. Ska handeln fungera effektivt behöver gratistilldelningen av utsläppsrätter upphöra. Därför kommer Centerpartiet inom ramen för kommande revidering av systemet jobba för att alla utsläppsrätter ska auktioneras.

Dessutom måste den kompensation som vissa länder ger till sin industri för ökade energikostnader när utsläppshandeln får genomslag upphöra. Den motverkar hela syftet med utsläppshandeln, att ökade kostnader ska ge incitament att ställa om och effektivisera sin energianvändning. Dessutom snedvrider det konkurrensen.

Satsningar på minusutsläpp

Det finns en rad åtgärder för att minska mängden koldioxid i atmosfären. Vi måste minska våra utsläpp av koldioxid, men vi måste även stärka arbetet med kolsänkor och ny teknik som tar bort koldioxid från atmosfären. Parallellt med att utsläppen ska minska måste även incitamenten för minusutsläpp, så kallade negativa utsläpp, stärkas. Detta gäller både när det kommer till investeringar i testanläggningar och genom ett avdrag per ton faktiskt levererat minusutsläpp som de företag som väljer att etablera tekniken i sina anläggningar eller verksamheter kan få. FN:s klimatpanel bekräftar att minusutsläpp måste till om vi ska kunna nå klimatmålen. Men tekniken för minusutsläpp är dyr och betalningsviljan är idag låg, därför har Centerpartiet drivit igenom offentliga satsningar på minusutsläpp i Sverige. Det är viktigt att utvecklingen går framåt både nationellt och internationellt och därför vill Centerpartiet skapa ett system för minusutsläpp på EU-nivå där varje aktör som genererar minusutsläpp får ersättning för det.

Gör det billigare och enklare att investera hållbart

Det finns en stor potential att minska utsläppen i fastighetssektorn. Kostnadseffektiva insatser för energieffektivisering, isolering och ventilation kan ge stor klimatnytta. Skatter påverkar hur människor och företag beter sig. Därför vill vi göra det mer lönsamt med gröna investeringar och miljövänlig teknik genom det av Centerpartiet initierade gröna avdraget, som fungerar likt ett rotavdrag för klimatsmarta investeringar i hemmet. Det gröna avdraget intar nu sin pilotfas, och Centerpartiet arbetar för att bredda dess utformning för att möjliggöra fler områden och investeringar.

Sverige har fantastiska förutsättningar att leverera de gröna innovationer som världen efterfrågar för att nå Parisavtalets mål. Vi har en tradition av innovativa människor och företag, vi har en välutbildad befolkning och vi har stor trovärdighet inom grön teknik. När vi skapar och exporterar framtidens tekniker ger det inte bara fler jobb och företag här utan vi levererar klimatnytta som gör nytta långt bortom Sveriges gränser.

Det offentliga behöver ta ett större ansvar för innovativa upphandlingar och ställa tuffare krav för att ge trygga volymer till den vågar ta risken och ansvaret att skapa och leverera spjutspetsteknologi.

De svenska systemen för exempelvis fjärrvärme och biogas är världsledande och på många andra områden har vi spjutspetsteknik som kan göra stor skillnad på miljöområdet, samtidigt som det skapar exportintäkter till Sverige. Det är också en självklarhet att de exportfrämjande åtgärder som finns, exempelvis exportkrediter, ska gå i linje med Parisavtalet. En stor andel av EU:s forsknings- och innovationsmedel ska fortsatt gå till innovationer inom miljö och klimat.

För att ytterligare öka Sveriges attraktivitet som innovationsland bör ett antal pristävlingar, likt den amerikanska stiftelsen X-prize, utlysas. X-Prize har i USA finansierat flera innovationer som syftar till att utveckla ett mer hållbart samhälle. Det offentliga utlyser en prissumma för den första som lyckas med en viss innovation till ett förutbestämt pris. Ett sätt att bidra till innovationskraft och investeringsvilja. Speciellt inom områden där det kan vara svårt att idag hitta motivation eller tydliga drivkrafter för marknaden att teknikutveckla.

Jaga utsläppen – inte transporterna

Att människor kan resa och att företag kan transportera varor är centralt i dagens samhälle och ekonomi. Behovet av effektiv logistik och snabba transporter kommer fortsätta öka när digitalisering och e-handel växer. Att kunna transportera sig snabbt mellan olika delar av landet gör att arbetsmarknadsregionerna växer och jobb och företagande kan växa i hela landet. Samtidigt står transportsektorn för en tredjedel av de totala utsläppen av växthusgaser. Inte minst i stadstrafiken är utsläppen av partiklar och andra ämnen en stor källa till luftföroreningar. Det sker en snabb teknikutveckling som skapar stora möjligheter till mer hållbara transportmodeller och transportsystem där utsläppen och miljöpåverkan från transporterna minskar – men inte mobiliteten.

Digitalisering och automatisering skapar helt nya möjligheter med autonoma fordon och delningstjänster. För att minska miljöpåverkan men behålla mobilitet måste transporterna bli effektivare, vi behöver mer forskning och introduktion av ny teknik på marknaden. För att bryta beroendet av fossila bränslen och minska klimatutsläppen

krävs många olika lösningar och tekniker med mer energieffektiva fordon, en ökad biodrivmedelsanvändning, fordon med nollutsläpp som drivs med grön el eller vätgas och bränsleceller, men också praktiska lösningar med bilpooler och smarta digitala mobilitets- och delningstjänster.

Centerpartiet har sedan länge förespråkat ett system med reduktionsplikt som tvingar de som säljer drivmedel att årligen minska utsläppen med en viss procentsats genom inblandning av biodrivmedel. Det är positivt att en sådan reduktionsplikt införts och stärkts i samband med översynen, som Centerpartiet varit med och förhandlat fram. Reduktionsplikten behöver vara ambitiös, skapa förutsägbarhet och säkra att kvoterna sätts så de ligger i linje med målet om att utsläppen från transportsektorn ska minska med 70 % till 2030. Att öka användningen av förnybara drivmedel som ersätter fossila bränslen i både personbilar, tunga transporter, flyg, sjöfart och arbetsmaskiner är oerhört angeläget. Ambitionen att minska utsläppen med hjälp av ökad användning av bio-baserade drivmedel framkom inte minst i de färdplaner som togs fram inom ramen för initiativet Fossilfritt Sverige.

Vi vill också synliggöra alla olika typer av bränslens hållbarhetsegenskaper och att EU ställer rättvisande livscykelkrav på både fossila och förnybara bränslen samt att bränslet ursprungsmärks vid pumpen. Vi vill att en energideklaration på personbilar vid nybilsförsäljning, i enlighet med Klimathandlingsplanen, införs snarast. Sammantaget bidrar våra förslag till att fler kan göra medvetna val vid bensinstationen eller hos bilförsäljaren.

Olika transportslag samverkar i hela transportarbetet och alla transportslag måste uppnå en högre klimateffektivitet. Även de riktigt tunga transportererna såsom sjöfart och järnväg behöver ställa om. Centerpartiets samlade politik för att minska transporterernas klimatpåverkan finns i Centerpartiets motion Grön omställning av transportsektorn.

Sveriges produktion av biodrivmedel måste öka

Även om de tekniska framstegen inom hållbara transporter är viktiga kommer vi under lång tid behöva hållbara bränslen som fungerar i dagens motorer, eftersom nya bilar som säljs kommer att köras långt in på 2030-talet. Vi behöver förnybara bränslen för tyngre fordon som inte lika lätt elektrifieras och vi behöver ökad effektivitet i motorerna för de lättare fordonen.

Sverige har kommit långt vad gäller användningen av förnybar energi i transportsektorn. Idag är ungefär var femte liter förnybar. För att andra länder också ska kunna utnyttja biodrivmedel i högre grad måste den samlade produktionen i världen öka. Här finns en enorm potentiell marknad för Sverige och de svenska gröna näringarna. Det kan förutom klimatnytta skapa nya jobbtillfällen och ökade resurser till landsbygden. Vårt mål är att Sverige ska vara världens bästa land för gröna investeringar.

Idag går en stor andel av världsproduktionen av till exempel HVO till den svenska marknaden. Av den totala användningen av biodrivmedel importeras ungefär 85 procent. Det är inte rimligt när vi själva har så goda förutsättningar att producera biodrivmedel med hög klimatnytta. På samma sätt som Sverige kan agera Europas gröna batteri genom att producera och sälja förnybar energi från våra fantastiska naturresurser kan vi göra skillnad inte bara i vårt eget land, utan även vår omvärld, både med tekniskt kunnande och via produktion av förnybara drivmedel. Centerpartiet vill därför öka Sveriges produktion av biodrivmedel. Vi vill göra det för klimatets skull, för att skapa nya gröna jobb och för att vi ska vara mindre beroende av importerade fossila

bränslen. Ökad elektrifiering av transportsektorn i kombination med att vi kan förse en större del av efterfrågan med inhemskt producerade biodrivmedel med hög klimatnytta ökar dessutom Sveriges motståndskraft. I takt med att andelen etanol, biodrivmedel och andra förnybara bränslen ökar kan det också bli aktuellt att beredskapslagra också dessa drivmedel. Vi vill ge ansvarig myndighet i uppdrag att beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol och biogas i beredskapslagringen av drivmedel.

Politiken för biodrivmedel i Sverige och EU är i huvudsak inriktad på att öka efterfrågan av biodrivmedel. För att fortsätta utfasningen av fossila drivmedel i transportsektorn behöver vi ett breddat fokus, med större incitament till ökad inhemsk produktion. Centerpartiet vill ta ett helhetsgrepp om frågan hur Sverige kan utöka sin inhemska produktion av biodrivmedel. Vi vill se satsning på forskning och nya produktionsanläggningar, att det utformas långsiktiga regler för finansiering, föreslå förenklade regelverk och snabbare tillståndprocesser för att få igång nya projekt, att det tas fram en handlingsplan för hur Sverige på medellång sikt skulle kunna bli en exportör istället för nettoimportör av biodrivmedel och dessutom se över tillgången till biodrivmedel i händelse av krig eller kris.

Att på olika sätt ställa samma miljökrav för produktionen av råvaran på importerade biodrivmedel som gäller för svensk produktion är en viktig princip som borde få betydligt större genomslag i den svenska politiken och lagstiftningen på biodrivmedelsområdet, inte minst i den offentliga upphandlingen av transporter och drivmedel. Centerpartiet vill, samtidigt som Sverige ökar produktionen av förnybara drivmedel, även helt fasa ut fossila bränslen i transportsektorn, med vissa undantag, från 2030 och anser att alla flygresor från svenska flygplatser ska ske fossilfritt senast 2040. För att möjliggöra detta krävs investeringar i fossilfria bränslen som kan ersätta fossilt jetbränsle. Det är också av högsta vikt att de reduktionsplikter som införs, för såväl flyg som den befintliga vägtrafiken, inte blir ett tak för inblandningen. De aktörer som väljer att ha högre andel förnybart i sitt bränsle oavsett transportslag, ska premieras för det.

Elektrifiering och laddinfrastruktur

För att nå målet om fossilfria transporter behövs resultatınriktade incitament i kombination med riktade satsningar på flertalet tekniker och lösningar. Utöver ökad andel biodrivmedel är elektrifiering viktig. Teknikutvecklingen av såväl batterier och bränsleceller går fort. Den utveckling vi ser på personbilssidan sprider sig även till sjöfarten och till den tunga trafiken. Centerpartiet vill därför att den nationella elektrifieringsstrategin ska inkludera satsningar på alternativa drivmedelsstationer i hela landet såväl laddstationer som vätgasmackar, förenklade byggregler för laddstolpar vid nya parkeringar och bostadshus, satsningar på forskning och demonstration av elvägar och elektrifiering av godstrafik och busstrafik. Mer om Centerpartiets politik för elektrifieringen av transportsektorn hittar ni i Centerpartiets motion Grön omställning av transportsektorn.

Ett helt förnybart energisystem

Centerpartiet står bakom energiöverenskommelsen som slöts 2016. Även om några partier har hoppat av sedan dess, utgör den en stabil grund och är ett viktigt verktyg för

svensk energipolitik. Energiöverenskommelsen ger de långsiktiga förutsättningar som krävs för att nå ett helt förnybart energisystem. Det finns dock ett tydligt behov av reformer. Elnätsregleringen, ellagen, samt lagstiftning för att ökad överföring och flexibilitet är några exempel. Centerpartiet är därför, och har hela tiden varit, redo för blocköverskridande diskussioner för att tackla de utmaningar vi står inför i energipolitiken.

Vattenkraft

Vattenkraften spelar en central roll för att Sverige ska uppnå målet om 100 procent förnybar elproduktion till år 2040. Genom den nya lagstiftningen om vattenkraft har det skapats enklare regler och rimliga krav som förenar miljöåtgärder med långsiktig lönsamhet för vattenkraften, ökad produktion av förnybar el och fortsatt skydd för utveckling av infrastruktur, bostadsbyggande och gröna näringar. Det är viktigt att den nya lagstiftningen får genomslag i myndigheters och domstolars arbete och prövningar. Därför bör myndigheterna med utgångspunkt i principerna för den nya lagstiftningen se över alla relevanta regelverk och föreskrifter bland annat kring KMV-klassning, så att regelkrånglet minskar, miljöprövningarna blir mindre kostsamma och möjligheten att utveckla den förnybara elproduktionen får fullt genomslag

Den nya lagstiftningen och den fond som branschen inrättat för att underlätta arbetet med att ge vattenkraften moderna miljötillstånd är ett viktigt steg framåt för en mer ändamålsenlig vattenförvaltning. Det återstår dock andra delar av vattenförvaltningen, bland annat vad gäller markavvattning och dammar som anlagts med andra syften än kraftproduktion. Arbetet med att reformera vattenlagstiftningen och vattenförvaltning behöver fortsätta och de principer som varit vägledande för de nya reglerna för vattenkraften, om minskat regelkrångel, respekt för äganderätt och effektiva miljöåtgärder med rimliga kostnader, bör få genomslag i vattenförvaltningen i sin helhet.

Investera i elnäten och i teknik som möjliggör ett förnybart energisystem

Sverige har god tillgång till stora mängder vind-, vatten- och biokraft som förser oss med el, energi och bränslen med låg klimatpåverkan. Bioenergin är redan idag den största energikällan och potentialen att utöka är hög, både i stor och liten skala. Omställningen till ett förnybart elsystem går snabbt och de förnybara källorna konkurrerar ut de fossila. Det finns goda förutsättningar för ett helt förnybart elsystem, vilket också gör oss oberoende av oroliga förändringar på världsmarknaden eller i omvärlden som blir påtagliga, inte minst under kris. Ett av de stora problemen i det svenska elsystemet är inte tillgången på energi, utan tillgången på lokal kapacitet – att elen som produceras inte når dit den behövs. Vi ser redan idag begynnande problem i såväl storstadsområden som i mindre orter på grund av att elnätet inte är tillräckligt utbyggt och att lokal produktion inne i städer läggs ned eller inte expanderar i samma omfattning som behoven ökar.

För att avhjälpa problemen behövs nya lösningar. Att bygga ny storskalig elproduktion, som kärnkraft, avhjälper inte problemet, eftersom det handlar om flaskhalsar i näten in till städerna och brist på elproduktion lokalt. Vi behöver istället öka den lokala kraftproduktionen, stärka överföringskapaciteten samt korta

tillståndsprocesserna för nya ledningar och för nya produktionsanläggningar. Tekniken måste användas smartare. Elnätsregleringen och lagstiftningen behöver anpassas till rådande läge och det behöver bli mer lönsamt med kraftvärme och annan lokal elproduktion.

Svenska kraftnäts planering över utbyggnaden av stamnätet behöver i högre grad ta höjd för möjligheter till expansion istället för att enbart utgå ifrån prognoser. Dessa prognoser har dessutom i många fall kraftigt underskattat behovet av överföringskapacitet. Vid byggnation av ny ledningsstruktur är det avgörande för framtida behov att det finns ledig kapacitet i nätet. Svenska kraftnät behöver därför få i uppdrag att i högre grad överdimensionera de ledningsdragningar som görs, inte minst mot bakgrund av de långa ledtiderna för byggandet av ny nätkapacitet.

Ny teknik med batterier, vätgas och bränsleceller samt digitalisering ger nya förutsättningar och lösningar för effektivisering, energilagring, flexibel användning och smarta elnät. Vi kan skapa exportmöjligheter för teknik, kunnande och förnybar energi, samtidigt som vi tryggar vår och våra grannländers elförsörjning. Detta kommer kräva nätinvesteringar och utbyggd överföringskapacitet som ger större möjlighet att exportera el till våra grannländer. Att EU:s energimarknader integreras och effektiviseras skapar stora möjligheter. Export av förnybar el gör stor klimatnytta när den ersätter fossil produktion i andra länder. Med ökad överföringskapacitet har Sverige och hela Norden därför stor potential att bli Europas gröna batteri.

De väderberoende energikällorna ställer likväl krav på nya tekniska lösningar då elpriserna blir känsligare för upp- och nergångar, där priser kan fluktuera lika hastigt som vindstyrkan eller solstrålarnas intensitet. Förnybar energiproduktion skalar inte mot ett användarbehov vilket kan skapa perioder av såväl överskott som underskott i förhållande till efterfrågan. Därför behövs mellan- och långsiktig energilagring och effektutjämning i omställningen till alltmer väderberoende energikällor. Mellanlagring är viktigt för att effektutjämna och vid längre lagring kan exempelvis solens strålar ge energi under det mörkare vinterhalvåret. När det kommer till att balansera det förnybara systemet kan vätgas komma att spela en viktig roll. Vätgas kan också användas vid säsongslagring av energi. Det finns en rad tekniska lösningar som möjliggör ett hundra procent förnybart energisystem. Centerpartiet vill utveckla en nationell strategi som bejakar ett systemtänk och parar ihop rätt tekniska lösningar med utmaningarna i det förnybara energisystemet.

Runt om i Sverige finns ett stort antal reservgeneratorer. Det kan vara sjukhus, skolor och andra offentliga verksamheter som har olika typer av reservkraft i händelse av strömavbrott, men även industrier och andra privata verksamheter. Dessa måste kontinuerligt testköras för att få fortsätta användas. Samtidigt vet vi att vid några få tillfällen per år kan elsystemet vara mer ansträngt. Om dessa generatorer skulle köras under just dessa tillfällen skulle det för systemet vara extremt gynnsamt. Utsläppen ökar inte, eftersom utrustningen ändå måste testköras, men systemnyttan är stor, då de stöttar systemet vid rätt tillfällen, istället för att köras på måfå. Det är därför klokt att Svenska kraftnät får i uppgift att inventera tillgången på reservgeneratorer samt utveckla system för hur dessa ska kunna integreras i exempelvis störningsreserven.

Flexibel elanvändning och småskalig förnybar elproduktion

Med en ökad andel väderberoende energikällor ökar också behovet av mer flexibel elanvändning och med större användarflexibilitet för att sänka effektuttaget under vissa

perioder. Då är det viktigt att det ska löna sig att planera sin elanvändning. Genom en mer flexibel elskatt som varierar beroende på efterfrågan kan belastningen minskas när trycket är som hårdast och skapa nya affärsmöjligheter för lagring när efterfrågan är låg. Smarta, och uppkopplade, apparater och smarta elnät kan också öka användarflexibiliteten och avlasta elnätet. Centerpartiet vill möjliggöra nya affärsmodeller och användning av el när den är billig. Som konsument ska det vara möjligt att bidra till en systemtjänst som är positiv för elnätet, till exempel genom att ladda din elbil vid tidpunkter med stora överskott och på så sätt få betalt för det. För att uppnå detta vill vi att samtliga kunders elförbrukning ska mätas och debiteras per timme som högsta enhet. Vi vill även att elskatten ska bli flexibel genom att den läggs procentuellt på fakturan, istället för som en fast avgift i ören/kWh. Fördelarna av en ökad användarflexibilitet uppkommer främst på systemnivå i elnätet och i samhällsekonomiska möjligheter till utökade etableringar. Vårt mål är att de vinsterna också ska komma kunderna till del i högre grad.

Mer närproducerad el ökar också flexibiliteten, gör systemet mindre sårbart och kan ge sänkta kostnader inte minst på landsbygden. För att öka den närproducerade elproduktionen vill Centerpartiet slopa skatten för egenanvändning av solceller samt att du ska ha möjlighet till skatteavdrag om du är bosatt i en lägenhet men andelsägare i en mikroproduktionsanläggning, något som idag inte är möjligt. Vi vill se förtydligande i ellagen så att samma regler gäller för alla, med slopat krav på att betala inmatningsabonnemang för nettoproducenter så att fler kan tänka sig att skala upp sin solcellproduktion. Det ska också gå att dela el mellan fastigheter utan nätkoncession.

Sverige har goda förutsättningar för att öka andelen solenergi i vår energimix. Men regler sätter käppar i utvecklingen och skapar en onödigt betungande administrativ process för den som vill vara med i den gröna omställningen. Regelverken är förlegade och motsvarar inte utvecklingen på marknaden. Vi tycker att det måste bli enklare att göra rätt.

Till detta är det olyckligt att försvarsmakten och luftfartsverket i flera fall satt stopp för utbyggnad av förnybar elproduktion, särskilt eftersom tekniska lösningar finns tillgängliga för att tillmötesgå anledningar till att projekten hindras. Centerpartiet vill hellre se att krav ställs på den teknik som används, istället för förbud och tungrodda utredningar.

En tredje kabel till Gotland

Gotland har sedan lång tid varit beroende av kablar från fastlandet för sin elförsörjning samtidigt har Gotland under de senaste åren upplevt en allt osäkrare elförsörjning, med allt fler totalavbrott. Detta är hämmande för öns utveckling, både för pågående verksamheter, utökning av befintliga verksamheter och för nya etableringar. Behovet av en stabil elförsörjning är väldigt påtagligt hos alla, det är en grundförutsättning för alla landsändar och inte minst en förutsättning för att den tunga industri som finns på Gotland ska kunna ställa om och bli klimatneutrala.

Gotland var lovade en tredje elkabel sedan Svenska kraftnät tog ett inriktningsbeslut 2009 om att genomföra 1 000 MW överföringskapacitet till ön. Därmed skulle det sista länet kunna anslutas till stamnätet. Under 2017 avbröts dock detta arbete när Svenska kraftnät meddelade att projektet med Gotlandskabeln avslutades. Gotland har goda naturliga förutsättningar för vindkraft och solkraft. Sedan lång tid är det stopp med

utökad anslutning av storskalig förnyelsebar energiproduktion, eftersom de befintliga kablarna är fulla.

Svenska kraftnät fick i sitt regleringsbrev för 2020 uppdraget att utvärdera hur Gotlands elförsörjning ska kunna tryggas. Slutsatsen är att en tredje elkabel behövs. Enligt Svenska kraftnät kan dock en kabel bli aktuell först 2030. Centerpartiet anser att det är oacceptabelt att det ska dröja ytterligare ett decennium innan Gotlands elförsörjning är tryggad. Regeringen bör därför ge Svenska kraftnät i uppdrag att sätta igång arbetet med en tredje elkabel omgående.

Offentlig upphandling som verktyg

Offentlig upphandling behöver bli ett bättre och mer kraftfullt verktyg för att åstadkomma lägre klimatutsläpp. De miljö- och klimatmål som det offentliga sätter ska också rimligtvis implementeras i den egna verksamheten. Detta kan möjliggöras genom förstärkta informationsinsatser, fortsatt arbete med upphandlingskriterier och genom att införa grundläggande hållbarhetskrav i lagen om offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram olika krav som det offentliga kan använda sig av för att ställa tuffare miljökrav. De finns olika ambitionsnivåer och de är frivilliga att använda. På den statliga nivån är det dock lämpligt att ett lägsta golv i form av de baskrav som kan ställas också ställs. Målet bör också vara att andelen avancerade och spjutspetskrav ökar.

Som exempel står Trafikverket för en mycket stor del av den svenska användningen av betong/cement. Det finns ny teknik som här kan minska utsläppen kraftigt, men den är något dyrare, vilket gör att den inte köps in. Utan efterfrågan förblir kostnaderna högre och tekniken utvecklas inte i samma grad. Staten bör därför ta ansvar för att bidra till att pressa priser och utveckla tekniken för mer klimatsmart cement. Även om kostnaderna är betydande för producenterna ökar inte kostnaden för den sammansatta slutprodukten nämnvärt. Enligt studier från Chalmers handlar det för stål- och cementindustrins del om ungefär en halv procent i ökad kostnad för konsumenten vid köp av exempelvis en bil eller ett hus. I Nederländerna finns en modell med klimatrabbatt för klimatsmarta anbud. Den bör utredas även i Sverige för att se om det kan passa in i vår lagstiftning. Det skulle göra att klimatsmarta alternativ gynnas, eller åtminstone inte missgynnas, jämfört med andra anbud.

Klimatsmarta bostäder

Klimatfrågan driver på tekniska framsteg inom byggsektorn, och här måste politiken följa med utvecklingen. Medvetenheten om byggnadssektorns utmaningar är stor i branschen, men mycket arbete återstår för att ställa om hela byggsektorn och nå nettonollutsläpp. För Centerpartiet är det en självklarhet att Sverige ska vara världsledande när det gäller klimatsmart byggande. Ett bra klimatskal är en förutsättning för att klara klimatmålen i framtiden, då ett hus ska stå under en mycket lång tid. De bostäder som redan byggt behöver också renoveras klokt och energianvändningen minska.

Styrmedel och beslutad politik måste i praktiken leda till utsläppsminskningar och tydliga resultat för mer hållbart byggande. Det finns därmed anledning att se över beslutad politik som inte leder till väntat utfall. Energideklarationerna för byggnader har visat sig skapa oproportionerlig administrativ börda i förhållande till de mervärde som de väntades generera. Därför vill Centerpartiet ge Energimyndigheten i uppdrag att utvärdera hur energideklarationerna kan utformas för att göra bättre nytta, att bidra mot energieffektivisering på riktigt och skapa mervärde för fastighetsägaren.

Sverige behöver också vara i framkant när det gäller att planera hållbart. Med klimatförändringarna kommer våra hus och fastigheter att utsättas för nya prövningar. Även våra byggnader behöver anpassas till ett förändrat klimat. Större krav kommer också att ställas på dagvattenhantering, energieffektivitet, hållbar mobilitet med mera. Ambitiösa klimatmål för Sverige som helhet behöver avspeglade sig i bostadsbyggandet. Takytor bör betraktas som en strategisk resurs för energiproduktion, dagvattenhantering och ekosystemtjänster. Skäl finns också att införa krav på byggnaders klimatpåverkan som successivt minskar utsläppen från bostadsbyggandet, och styr mot målet om klimatneutralitet.

Centerpartiet vill vidare se fler insatser för att öka byggandet i trä. När klimatkrav och regelverk utformas är det samtidigt viktigt att bejaka ett visst mått av teknikneutralitet. Allt kan inte byggas i trä, därför måste allt byggande, oavsett material, vara en del av den gröna omställning som hela samhället måste genomföra. Mer om Centerpartiets förslag till hållbart byggande och klimatsmarta bostäder går att läsa i Centerpartiets motion Bostäder och grönt samhällsbyggande.

Omställningen i de gröna näringarna

För att nå uppsatta klimatmål kommer kraftigt minskade utsläpp vara den viktigaste åtgärden. För att uppnå klimatmålen kommer upptag av koldioxid i skog och mark kommer också vara en viktig del, samtidigt som råvaror från den aktivt brukade skogen och jordbruket i större utsträckning måste ersätta produkter med fossilt ursprung. Även inom lantbruket och skogsbruket är det viktigt att öka andelen förnybar energi i arbetsmaskinerna. Centerpartiet vill se ett fossilfritt jordbruk och skogsbruk. Vi vill stödja den pågående omställningen, och ge de gröna näringarna rätt ekonomiska förutsättningar för att bli fossilfria. Centerpartiets motion Hållbara gröna och blå näringar samlar Centerpartiets politik på detta område.

Maten står för ungefär en fjärdedel av de svenska utsläppen. Konsumentmakten är av stor roll för att minska utsläppen i livsmedelssektorn. Men det kan te sig krångligt att tolka de olika livsmedelsmärkningarna och välja mat som är hållbar. Centerpartiet vill därför stärka individernas möjlighet till informerade och hållbara val i mataffären. För detta vill vi se en klimatmärkning av livsmedel för att produktens klimatavtryck ska framgå tydligare och att ursprung ska deklarerars i restauranger och storkök.

Rickard Nordin (C)

Magnus Ek (C)

Ulrika Heie (C)

Peter Helander (C)

Ola Johansson (C)

Mikael Larsson (C)

Stina Larsson (C)

Anders Åkesson (C)